ע"א 19114-12-23 קליימן נ' פלאי

תיק חיצוני:

לפני כבוד השופטת יעל מושקוביץ

מערערים	**אלישע קליימן** **ע"י ב"כ עוה"ד שחר שפר**
	נגד
משיבים	**קינן פלאי** **ע"י ב"כ עוה"ד רועי טיבי**

פסק דין

בפני ערעור על פסק דינו של בית משפט השלום בנתניה (כבוד השופטת מ. יפעתי) בת"א 19664-04-21, שדחה את טענת המערער לפיה, המשיב פרסם אודותיו לשון הרע בשתי הזדמנויות (להלן: "**פסק הדין**").

א. <u>תמצית טענות הצדדים בפני בית המשפט קמא ופסק דינו של בית המשפט קמא</u>

1. על עיקר העובדות שהובאו בפני בית המשפט קמא אין חולק;

2. המערער משמש, בין היתר, כמורה פרטי למתמטיקה המוכר קורסי לימוד מקוונים לתלמידים באקדמיה. לטענתו, המשיב, שהיה תלמידו ובהמשך אף תלמיד של מורה מתחרה, פרסם שני פרסומים המהווים לשון הרע ופגעו בשמו הטוב. הפרסום הראשון פורסם בקבוצת ווטס אפ של תלמידים והתייחס לכישורי ההוראה של המערער ביחס למורה המתחרה, והפרסום השני היה בהודעת ווטס אפ פרטית לחברו ללימודים של המשיב, בה התייחס לשירותי ההוראה של המערער ואף גידף אותו. נוכח חשיבות הענין להכרעה אביא את הפרסומים, כלשונם, להלן.

3. הפרסום הראשון (להלן: **"הפרסום הראשון"**) בוצע ביום 8.3.2021, בקבוצת ווטס אפ של תלמידים הלומדים אצל המורה האחר, רגב גוטמן (להלן: **"רגב"**) בה שאל אחד מחברי הקבוצה: "מה עדיף לקנות רגב או אלישע" על כך השיב המשיב:

> "אתה אמיתי? חחח אתה בקבוצה של רגב... ולגבי השאלה ברור שרגב חד משמעי!!!!!. אלישע מלמד גרוע ולא עוזר למבחן בכלום הוא רק פותר ממנים וגם את זה יש לנו פה בקורס הספציפי הזה אז בכלל אין שם כלום אצלו ..."

4. ביום 12.3.2021 ובעקבות הפרסום הראשון, שלח המערער באמצעות בא כוחו, מכתב התראה למשיב טרם הגשת תביעה ובו דרש הימנו התנצלות ופרסום הודעה מתקנת בקבוצת הלימוד ופיצוי בגין עוולת לשון הרע כלפיו בסך של 300,000 ₪. לאחר קבלת מכתב ההתראה, פנה המשיב למערער ולאחר דין ודברים ביניהם, פרסם המשיב באותה קבוצת ווטס אפ, באישור המערער הודעת התנצלות על הפרסום הראשון.

5. לאחר פרסום הודעת ההתנצלות, כתב המשיב לאחד מחבריו ללימודים הודעה פרטית בווטס אפ (להלן: **"הפרסום השני"**):

> "אהלן אחי שבוע טוב... לא יודע אם קנית אלישע עדיין אבל אל תעז...הבנאדם חתיכת זבל שמנסה לתבוע אותי עם העו"ד שלו על דיבה על זה שכתבתי בקבוצה של רגב גוטמן שאני מעדיף את רגב ולא אותו ושהוא מלמד גרוע... תקנה את רגב אני יתן לך גם קוד הפניה אם תרצה להנחה...הוא מלמד הכל ואש וגם פותר ממנים אז בכלל אין מה להיות את (כך במקור – י.מ.) האידיוט הזה".

6. לטענת המערער, בפרסומים אלה הוציא המשיב את דיבתו רעה, ביזה את שמו, הכפיש והשפיל אותו, תוך פגיעה ביושרו ובמשלח ידו, והכל בכוונת זדון, וכאשר המשיב עצמו יודע כי האמור בפרסומים הינו שקרי והפרסום בוצע למען השאת רווח כלכלי המשתלם לו מרגב.

7. מנגד, טען המשיב, בתמצית, כי מדובר בתביעת סרק וכי הפרסומים כלל אינם עולים כדי לשון הרע. בהתייחס לפרסום הראשון, טען המשיב כי מדובר בהבעת

דעה מוחלטת וכי הדברים עלו אף מהודעתו הנוספת של המשיב זמן קצר לאחר הפרסום הראשון ולפיה:

> "..אפחד לא זלזל זאת דעתי האישית בלבד ואני מדבר מניסיון אישי שלמדתי קורס עם אלישע... שורה תחתונה לדעתי עדי זה המרצה הטוב ביותר שפגשתי !!!! ורק אותו אני פשוט מבין!!! וגם זה הוכיח את עצמו בהצלחות אחת אחרי השניה כבר 50 נק"ז ובקורסים לא פשוטים בכלל.... שכל אחד יעשה מה שהוא מבין – שוב זו דעתי האישית בלבד!!!!".

8. הפרסום השני נעשה, לטענת המשיב, ב"עידנא דריתחא" לאחר מכתב ההתראה ששלח המערער ובמסגרת הודעה פרטית לחבר, וכי נקבע בפסיקה כי גידופים אינם מהווים, בהכרח, לשון הרע. בנוסף, טען המשיב, כי אפילו מדובר בלשון הרע, הרי שבנסיבות העניין חוסה הפרסום תחת הגנת תום הלב, הבעת דעה מותרת והגנה על עניין אישי כשר.

9. לאחר שמיעת ראיות וסיכומים דחה בית המשפט קמא את התביעה במלואה.

10. בית המשפט בחן את ארבעת השלבים שנקבעו בפסיקה לצורך בחינת עוולת לשון הרע על פי חוק איסור לשון הרע, תשכ"ה – 1965 (להלן: "**החוק**") וקבע כי מדובר בפרסום על פי החוק אך הפרסום אינו עולה לכדי לשון הרע.

11. בנוגע לפרסום הראשון קבע, כי אין מדובר בקביעת עובדה אלא הבעת דעה וכי באיזון שבין חופש הביטוי להגנה על שם טוב, מקום בו הפרסום הינו הבעת דעה, ככלל יהיה מקום לקבוע כי ידה של הזכות לחופש הביטוי תהא על העליונה. בית המשפט היה ער לכך כי גם סיווג פרסום כ"הבעת דעה" אין משמעו שלילה גורפת לאפשרות היותו של הפרסום לשון הרע, אך קבע כי הדבר יהא נכון כאשר הבעת הדעה היא פוגענית או חריפה במיוחד וכי לא זה המקרה בעניין כאן.

12. בית המשפט קבע, כי אמירתו של המשיב כי "אלישע מלמד גרוע" הינה הבעת דעה ברורה ולא קביעת עובדה, כי הסבריו של המשיב באותו פרסום מדוע המערער מלמד גרוע (רק פותר ממנים, אין שם כלום אצלו) מחזקת את העובדה

כי מדובר במסקנה סובייקטיבית אישית של המשיב וכי בהודעה נוספת מאותו יום בהמשך ההתכתבות בקבוצה, כתב המשיב במפורש כי זו דעתו האישית.

13. בית המשפט דחה את הטענה כי מדובר בפרסום שנעשה לשם תועלת כלכלית וקבע כי הטענה לא הוכחה. בית המשפט קבע, כי המניע לפרסום אינו רלוונטי אך הוסיף וקבע, כי עדותו של המשיב, ששלל טענה לרווח כלכלי, היתה אמינה בעיניו, וקיבל את עדותו של המשיב, לפיה, לכל התלמידים שלומדים אצל רגב יש קוד הפנייה לקבלת הנחה להרשמה לקורס וכי מדובר בשיטת שיווק.

14. בית המשפט אף דחה את טענת המערער לפיה, המשיב לא האמין באמיתות הפרסום בעת פרסומו וכי בזמן אמת סבר המשיב כי המערער מורה טוב. בית המשפט התייחס לראיות שהובאו בפניו וקבע, כי קשה להלום את טענת המערער כי המשיב, שלמד אצלו קורס אחד בלבד ואף נכשל בו, הפך "חסיד" שלו והעריץ את פועלו.

15. עוד קבע בית המשפט, כי מכתב התראה ששלח המערער נועד להלך אימים על המשיב וכי בעטיו של מכתב ההתראה פרסם המשיב הודעת תיקון והתנצלות בקבוצת הלימוד (שנוסחה אושר על ידי המערער) שזו לשונה: "אלישע לדעתי מלמד מצוין ומי שרוצה ללמוד אצלו יותר ממוזמן. אני אישית למדתי אצלו קורס אחר והוא לימד אותי מצוין". בית המשפט קבע, כי נוסח הודעת התיקון מעיד כי החלק המשמעותי בפרסום הראשון הינו הבעת הדעה ולא קביעת עובדות, שכן אף התיקון לפרסום היה הבעת דעה.

16. בנוגע לפרסום השני, קיבל בית המשפט את עדות המשיב, לפיה הדברים נכתבו בכעס, לאחר שיומיים קודם לכן התקבל אצל המשיב מכתב ההתראה והוא נאלץ למהר ולפרסם את הודעת ההתנצלות. בית המשפט נתן משקל לעובדה כי מדובר בפרסום לאדם אחד ואת עמדת הנמען לאותה הודעה, שלא ייחס לדברים משמעות יתרה באמרו: "מותר לאנשים לכתוב לחברים שלהם מהלימודים את הדעות שלהם על מורים גם אם הם לא טובות". לאור זאת, ועל אף שהיו בפרסום השני גידופים, קבע בת המשפט כי בנסיבות העניין אין מדובר בלשון הרע.

ב. <u>טענות הצדדים בערעור</u>

ב.1. <u>טענות המערער</u>

17. בערעור בפני חזר המערער על טענותיו וציין, כי שגה בית המשפט קמא בקבעו כי הפרסום הראשון היה הבעת דעה ולא קביעת עובדה, כי שגה בית המשפט בכך שקבע כי אין רלוונטיות למניע לפרסום וכי היה מקום ליתן משקל לעובדה כי הטעם לפרסום היה כלכלי. בנוגע לפרסום השני טען המערער, כי שגה בית המשפט בקבעו כי היה במכתב ההתראה ובתכנו בכדי לפטור את המשיב מחיוב בגין ביצוע העוולה וכי שגה בית המשפט בכך שקיבל את עמדת המשיב כי הנמען לפרסום השני היה חברו, בעוד שלמעשה לא היתה בין המשיב ובין נמען ההודעה חברות.

18. ביתר פירוט, בנוגע לפרסום הראשון טען המערער, כי הוא מורה טוב הזמין לתלמידיו בכל שעות היממה וכי בניגוד לקביעת בית המשפט לפיה מדובר בהבעת דעה, היה בפרסום הראשון תיאור עובדתי שאינו עולה בקנה אחד עם העובדות כהווייתן, שכן על פי הפרסום המערער "רק פותר ממנים" (מטלות מנחה – י.מ.), כאשר בפו/על יש בקורס המועבר על ידי המערער גם סרטוני לימוד, מטלות מחשב ומבחני תרגול. עוד טען המערער כי העובדה כי המילים הראשונות בהודעה השנייה מאותו יום, היו: "אז מה אתם עושים פה בכלל" מעידה על כך, כי הקוראים הסבירים, היינו, התלמידים באותה קבוצה, ביקרו את הפרסום הראשון וכי היה מקום לייחס לחובת המשיב את אי צירוף ההודעות הנוספות מאותו יום נוכח החזקה לפיה אי צירוף ראיה המצויה ברשותו של צד יש בה בכדי לבסס את ההנחה כי צירופה היה מחזק את ראיות וטענות הצד שכנגד.

19. המערער טען כי הפרסום הראשון בוצע לשם עשיית רווח כלכלי וכי בית המשפט קמא שגה משקבע, כי הדבר לא הוכח או כי אין נפקות לשאלת המניע לפרסום. כן שגה בית המשפט קמא בהתעלמו מהעובדה כי די בכך שהפרסום עלול היה לבזות או לפגוע במשלח ידו של המערער בכדי לקבוע כי מדובר בלשון הרע.

20. בנוגע לפרסום השני טען המערער, כי בית המשפט שגה בכך שהתייחס לביטויים "חתיכת זבל" ו- "אידיוט" כגידופים מותרים ובכך שינה את ההלכה שנקבעה בפסיקה (תוך שמפנה במיוחד לע"פ 8927/06 **פלוני נ' מ"י** (14.10.07) ולע"א 62613-09-16 **מרקוס נ' בוהדנה** (19.3.2017)). עוד טען, כי לאור העובדה שנמען ההודעה פנה אל המערער (וכך נודע למערער על הפרסום השני), מעידה, כי הבנת ה"קורא הסביר" היתה כי מדובר בפרסום פוגעני הפוגע בשמו הטוב של המערער. עוד טען המערער, כי שגה בית המשפט שקבע כי הפרסום השני נעשה בעידנא דריתחא, מקום בו בוצע יומיים לאחר קבלת מכתב ההתראה ולא באופן מיידי לאחר קבלתו.

ב.2. <u>טענות המשיב</u>

21. המשיב סמך ידיו על פסק דינו של בית המשפט קמא. המשיב חזר על ההלכה לפיה בית המשפט של ערעור אינו מתערב בממצאי עובדה שנקבעו על ידי בית המשפט קמא וכי לכל היותר תוכן הפרסומים הינו זוטי דברים שאינם עולים לכדי לשון הרע, כי המילים "מלמד גרוע" לא יחשבו בעיני האדם הסביר לשון הרע, וביתר שאת בפרסום השני, שהיה הודעה פרטית לאדם בודד בעידנא דריתחא (שכן מכתב הדרישה נשלח למשיב ביום שישי בצהרים תוך שהוקצבו לו 24 שעות לפרסם התנצלות, בעוד הוא עצמו שומר שבת ולא יכול היה להתייעץ כדבעי לצורך מתן מענה ענייני ומקיף למכתב). המשיב הוסיף וטען כי נקבע בפסיקה כי אמירות בוטות וחריפות ואף קיצוניות בהרבה מאלו שנאמרו על ידי המשיב, לא בהכרח מהוות לשון הרע. עוד טען כי פסק הדין אליו הפנה המערער (ע"א 62613-09-16 **מרקוס נ' בוהדנה** (19.3.2017)), עסק בנסיבות שונות בתכלית.

22. למעלה מן הצורך טען המערער כי אפילו היה קובע בית המשפט כי מדובר בלשון הרע, עומדות היו לו הגנות הקבועות בחוק, הן ההגנה הקבועה בסעיף 15(3) והן זו הקבועה בסעיף15(4). כי בכל הנוגע לפרסום הראשון המשיב הדגיש פעמיים כי מדובר בדעתו האישית ופירט והסביר את דעתו ובכל הנוגע לפרסום השני, כתב נמען הפרסום עצמו, כי "מותר לאנשים לכתוב לחברים שלהם מהלימודים את הדעות שלהם על מורים גם אם הם לא טובות" וכי מדובר בפרסום שבוצע

בעידנא דריתחא ולאחר שהמערער לא הסיר את איום התביעה אף לאחר שהמשיב פרסם את הודעת ההתנצלות.

23. עוד טען המשיב כי היה על המערער להביא עדים נוספים לביסוס טענותיו, לרבות את נמען הפרסום השני, ומשלא עשה כן, יש לייחס דווקא לו את המשמעות הראייתית של אי הבאת ראיה שבחזקתו.

24. בכל הנוגע לטענה לפיה המשיב עובד אצל רגב, הפנה המשיב למסמכים המעידים על כך שכל סטודנט הנרשם לקורס אצל רגב מקבל קישור לתכנית "משתפים ומרוויחים", כי כל סטודנט יכול ליהנות מהנחה בהתאם לתקנון התכנית אליה נרשם ואף צירף מסמכים המעידים על כך שסטודנטים רבים עושים שימוש בקופון זה.

25. עוד טען המשיב, כי המערער הגיש "תביעת השתקה", וכי אף סטודנטית נוספת, שהביעה דעה דומה, מיד הוסרה על ידי המערער מהקבוצה בה השתתפה. המשיב טען כי המערער עמד על ניהול הליך משפטי מלא עד תום בפני בית המשפט קמא, הגיש ערעור על פסק הדין שהיה מפורט ומנומק, הגיש בקשה לצירוף ראיות ואף עמד על כתיבת סיכומים בערעור והכל תוך השתת הוצאות ניכרות על המשיב וכי על בית המשפט לקחת זאת בחשבון בפסיקת הוצאות ההליך.

ב.3. <u>הבקשה לצירוף ראיות והדיון בערעור</u>

26. לאחר הגשת הערעור הגיש המערער בקשה לצרף שלוש ראיות לתיק בית המשפט. האחת - כתבה עיתונאית המסקרת את חתונת המשיב וזאת בכדי לבסס טענה כי יחסי הכוחות בין המערער למשיב אינם, כפי שקבע בית המשפט, בעמ' 7 שור' 28-29 לפסק דינו, במשפט: "יחסי הכוחות בין התובע (מרצה) לבין הנתבע (סטודנט)". לטענת המערער יש בכתבה אודות חתונת המשיב בכדי להעיד כי משפחתו של המשיב מבוססת ומוכרת ומשכך, יחסי הכוחות ביניהם אינם כפי שקבע בית המשפט במשפט האמור.

27. כן ביקש הוא להגיש שתי ראיות נוספות; את מחוון ציוני הפסיכומטרי וכן את תנאי הקבלה לקורס חשבון דיפרנציאלי ואינטגרלי (להלן: **"חדו"א"**) מידיעון האוניברסיטה הפתוחה וזאת בכדי לסתור את טענות המשיב בעדותו, לפיהן, הוא השלים 5 יחידות לימוד במתמטיקה בתיכון וציון הפסיכומטרי שלו הוא 715. לטענת המערער הראיות אותן ביקש להגיש מעידות על חוסר אמינותו של המערער שכן יש בהן כדי לבסס את המסקנה כי באם היה ממש בעדותו של המשיב בדבר רמת לימודי המתמטיקה בתיכון וציון הפסיכומטרי שלו, לא היה נכשל בקורס בסיסי בחדו"א.

28. בקשת המערער נדחתה בהחלטתי המפורטת מיום 8.1.2024. בתמצית אציין, כי בנוגע לראיה הראשונה שצירופה התבקש קבעתי, כי השאלה האם המשיב הגיע ממשפחה מוכרת (כך בהתאם לכתבה עיתונאית שבוודאי אינה מהווה ראיה לאמיתות תכנה), אינה רלוונטית לסוגית הפרסום מושא ההליך, כי בית המשפט לא ביסס את פסק דינו על אותה אמירה בדבר יחסי הכוחות בין המערער למשיב וממילא אמירתו התייחסה ליחסי כוחות בתחום ספציפי בלבד והוא העובדה כי המערער הינו מורה והמשיב סטודנט, ולא נראה כי ניתן להוציא אמירה זו מההקשר בו נאמרה. משכך קבעתי, כי לתיאור חתונת המשיב או תיאור משפחתו כפי שמתוארת באותה כתבה עיתונאית אין כל רלוונטיות להליך או לקביעות שבפסק הדין.

29. עוד קבעתי, כי אף צירוף שתי הראיות האחרות, שנועדו להזים את עדותו של המשיב בדבר רמת לימודי המתמטיקה בתיכון או ציוני הפסיכומטרי שלו אינן רלוונטיות להליך. כי לא היתה מחלוקת כי המשיב נכשל בקורס חדו"א באוניברסיטה ומשום כך נזקק לקורסים המקוונים ולא היתה כל התייחסות בפרסומים ליכולות המשיב (וכי ממילא הראיות שצירופן התבקש לא היו ראיות ישירות בדבר יכולות המשיב).

30. כן קבעתי כי הוצאות הבקשה תוכרענה בד בבד עם ההכרעה בערעור גופו.

31. לאחר אלה התקיים דיון בפני ולבקשת המערער אף הוגשו סיכומים בערעור טרם הכרעתי.

ג. <u>דיון והכרעה</u>

32. סעיף 1 לחוק איסור לשון הרע קובע:

> "1. לשון הרע הוא דבר שפרסומו עלול:
>
> (1) להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצידם;
>
> (2) לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות המיוחסים לו;
>
> (3) לפגוע באדם במשרתו, אם משרה ציבורית ואם משרה אחרת, בעסקו, במשלח ידו, או במקצועו
>
> (4) לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, גילו, מינו, נטייתו המינית או מוגבלותו;"

33. בהתאם להלכה (ראו אחד מני רבים ע"א 89/04 **ד"ר נודלמן נ' שרנסקי**, בפסקה 17 לפסק הדין (4.8.2008)), על מנת לבחון האם הפרסום מהווה לשון הרע על פי החוק, יש לבחון ארבעה שלבים: (1) לפרש את הביטוי, בהקשר אובייקטיבי, ולשאוב ממנו את המשמעות העולה ממנו, על פי אמות מידה מקובלות על האדם הסביר; (2) לבחון האם על פי משמעות זו, מהווים הדברים "לשון הרע" על פי סעיף 1 לחוק, והאם אופן אמירתם מהווה "פרסום" כמשמעותו על פי מבחני סעיף 2 לחוק; (3) לבחון את תחולת ההגנות השונות הקבועות בחוק על הפרסום; (4) לבחון את שאלת הסעדים, ובתוכם שאלת הפיצוי הראוי.

34. עיקר טענת המערער בנוגע לפרסום הראשון היתה, כי מדובר בלשון הרע, שיש בפרסום בכדי לפגוע בפרנסתו, וכי המשיב עצמו סבר, אף בעת הפרסום, כי המערער מורה מצוין וכתב את הדברים ממניעים כלכליים ועל מנת לשווק את רגב.

35. אפתח ואומר כי טענתו של המערער לפיה הפרסום הראשון בוצע מטעמים כלכליים וכי בניגוד לאמור בפרסום המשיב סבור כי המערער מורה טוב, נדחתה על ידי בית המשפט מהפן העובדתי. המערער טען בסעיף 7 לתצהירו: "הנתבע, ללא ספק, כגון יתר הסטודנטים שלמדו אצלי, הפך "חסיד" ליכולותיי ואיכויות התוצרים שלי והעריץ פועלי בתחום ההוראה – משלח ידי" ולביסוס טענתו הפנה לסרטון שהעלה המשיב לגביו כתב "אלישע קליימן האלוף" והוסיף אימוג'י של כתר (להלן: **"הפרסום החיובי"**). על סמך ראיה זו בלבד טען המערער כי לא יכול להיות שהמשיב חושב שהוא מלמד גרוע "כי הוא כתב עלי מלך" (עמ' 8 לפרוטוקול שורות 14-15).

36. בית המשפט קיבל כממצא עובדתי את טענת המשיב לפיה הוא אינו עובד אצל רגב, אין לו כל אינטרס כלכלי בפרסום וכי הפרסום החיובי עליו נסמך המערער, בוצע לאחר שהמשיב למד אצל המערער קורס אחד בשנת 2019, בו נכשל וכי מתכתובות שהציג המשיב מזמן אמת ניכרה חוסר שביעות רצונו מהקורס. לאור כל אלה, קבע בית המשפט כי הפרסום הראשון לא נעשה ממניעים כלכליים ושיקף את עמדתו של המשיב במועד הפרסום.

37. כלל ידוע הוא, כי בית המשפט של ערעור אינו מתערב בממצאי עובדה שנקבעו על ידי בית המשפט ששמע והתרשם מעדויות הצדדים וכי בית המשפט של ערעור יבחן האם הממצאים שנקבעו בפסק דינה של הערכאה הדיונית מעוגנים בחומר הראיות, האם המסקנות שהוסקו עומדות במבחן ההיגיון ומכלול הנסיבות והאם התוצאה מתחייבת מבחינת הוראות הדין החלות על העניין (ראו, בין רבים: ע"א 2449/08 **טואשי נ' בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ**, פסקה 11 (2010); ע"א 1581/92 **ולנטין נ. ולנטין** (1995); ע"א 5630/90 **תדמור נ. ישפאר חברה אלקטרונית למסחר בע"מ** (1993)).

38. לא מצאתי כי המקרה כאן הינו מהמקרים החריגים המצדיקים התערבות בממצאי עובדה. ניכר, כי הממצא העובדתי מבוסס על התרשמות בלתי אמצעית מעדויות העדים ואף מראיות אובייקטיביות שהוצגו לבית המשפט ומסקנות בית המשפט בענין זה עומדות במבחן ההיגיון.

39. משנקבע כי המניע לפרסום אינו כלכלי, לא מצאתי להכריע בטענת המערער לפיה יש חשיבות לשאלה מהו המניע לפרסום. אציין רק, כי אכן, כקביעת בית המשפט קמא, ככלל, אין חשיבות לשאלה מה הייתה כוונתו של המפרסם; "חופש הביטוי מחייב שלא לדקדק בציציותיו של הפרסום הפוגע. השאלה איננה אפוא מה הכוונה שמאחורי הפרסום, אלא מהו "המסר עימו היא מותירה את הצופה"" (ע"א 6903/12 **Canwest Global Communications Corp נ' אלי עזור** (22.7.2015)).

40. נותר אם כן לדון בשאלה האם הפרסום הראשון מהווה "לשון הרע" ודעתי כדעת בית המשפט קמא. אינני סבורה כי במילים "מלמד גרוע ולא עוזר למבחן בכלום הוא רק פותר ממנים וגם את זה יש לנו פה בקורס הספציפי הזה אז בכלל אין שם כלום אצלו" הם ביטויים חריפים דיים בכדי לקבוע כי מהווים הם "לשון הרע" המקימה אחריות לפי החוק.

41. בבוא בית המשפט לבחון ביטוי זה או אחר יש לבחנו בהקשר בו הוא נאמר. בהקשר כאן נראה כי מדובר בהבעת דעה על מורה, במסגרת התכתבות בקבוצת תלמידים, כאשר התלמידים מחליפים דעות זה עם זו. בהקשר זה, סבורני כי רשאים התלמידים להביע דעתם על מורה כזה או אחר, על חוויותיהם מהלימוד בקורס, התכנים המועברים על ידי המורים והתרשמותם האישית מיכולות ההוראה של המורים. בוודאי שלא ניתן לקבוע כי כל התבטאות שלילית או מבקרת, יש בה בכדי לעבור את הרף הקבוע בחוק.

42. בענין כאן, כאמור, אין בתוכן הפרסום הראשון בכדי להיות חמור וחריף דיו בכדי להוות לשון הרע בהתאם לחוק. הדברים מקבלים משנה תוקף נוכח התבטאות ההמשך של המשיב בה הוא ממחיש ומדגיש כי מדובר בדעתו האישית: "זאת דעתי האישית בלבד ואני מדבר מניסיון אישי שלמדתי קורס עם אלישע... שורה תחתונה לדעתי עדי זה המרצה הטוב ביותר שפגשתי !!!! ורק אותו אני פשוט מבין!!! וגם זה הוכיח את עצמו בהצלחות אחת אחרי השניה כבר 50 נק"ז ובקורסים לא פשוטים בכלל.... שכל אחד יעשה מה שהוא מבין – שוב זו דעתי האישית בלבד!!!!" וראו לענין זה את דברי השופט (כתארו אז)

מ' חשין בע"א 5653/98 **פלוס נ' חלוץ** (2001): "...יש לקרוא את כל הכתבה שמדובר בה ואין להסתפק בציטוט חלקי-כתבה אשר אפשר יש בהם, כשהם לעצמם, לשון הרע. שכן אפשר שבחלקי-כתבה אחרים – חלקי-כתבה שאינם לשון הרע – יש כדי ליטול את עוקץ דברי לשון הרע או להקהותו ... הסם-שכנגד יכול שיבטל את השפעת הארס".

43. למותר לציין כי אין באמור לעיל בכדי להכשיר כל התבטאות תהא חריפה ופוגענית ככל שתהא, וכל מקרה לנסיבותיו. אלא שכאמור, בפרסום הראשון כאן, לשונו ונסיבותיו, אין בכדי לעבור את הרף הנדרש בכדי להוות לשון הרע.

44. הפרסום השני שונה בנסיבותיו ובתכנו; הפרסום כלל מילות גנאי – "זבל" ו-"אידיוט" ובכך חמור יותר מהפרסום הראשון ומאידך, נסיבותיו שונות שכן בוצע על רקע קבלת מכתב ההתראה במסגרתו נדרש המשיב לשלם פיצוי כספי משמעותי נוכח הפרסום הראשון. לטעמי, על אף שהביטויים בפרסום השני חריפים יותר, עולה, כי הם מתייחסים באופן ישיר לעובדה כי המערער שלח את מכתב ההתראה (ולא כאמירה כללית בנוגע למערער או ליכולות הלימוד שלו).

45. לעובדה כי לצורך ההכרעה בשאלה האם מדובר בפרסום המהווה לשון הרע יש לבחון את הרקע לפרסום ולא רק את תכנו ראו, בהקשר אחר, ע"א 6903/12 **Canwest Global Communications Corp נ' אלי עזור** (22.7.2015): "בשים לב לכל אלה, נראה לי כי בבואנו להעריך את מידת הפגיעה שהסב פרסום פלוני שעניינו סכסוך עסקי, שומה עלינו לבחון ראשית, את מידת החומרה של הביטוי הפוגעני;... ושלישית, את השאלה אם ניתן דגש ל"אקלים" הסכסוכי שבו מצויים הצדדים (כך שככל שהפרסומים השליליים הוצגו במנותק מהיריבות שבין הצדדים, כן תגדל הנכונות להכיר בפרסומים כלשון הרע, ולהפך)."

46. כאמור, בענין כאן, הובהר לנמען הפרסום השני מה הרקע למילות הגנאי, שכן הן נקשרו ישירות לעובדה כי המערער שלח את מכתב ההתראה ואיים בתביעה, ויש בכך, לטעמי, בכדי להקהות את חומרת האמירות בפרסום.

47. בנסיבות אלה, איני מוצאת אף בביטויים אלה ככאלה החוצים את הרף הנדרש בכדי להוות לשון הרע. לכך אף יש להוסיף את העובדה כי הפרסום נעשה לאדם אחד ולא בתפוצה רחבה וכי אף נמען ההודעה לא סבר כי יש בכך אמירה שאינה לגיטימית ("מותר לאנשים לכתוב לחברים שלהם מהלימודים את הדעות שלהם על מורים גם אם הם לא טובות").

48. לפני סיום אתייחס להפניית המערער לע"פ 8927/06 **פלוני נ' מ"י** (14.10.07) ולע"א 62613-09-16 **מרקוס נ' בוהדנה** (19.3.2017)), שכן, לטעמו, קביעת בית המשפט קמא מהווה שינוי הלכה בהיותה מנוגדת לקביעת בית המשפט העליון בעניין פלוני לעיל. איני יכולה לקבל טענה זו. עניין פלוני היה הליך פלילי במסגרתו הורשעה המערערת בהפרעה לשוטר וכבוד השופט רובינשטיין הביע עמדה לפיה "שגם בעידנא דריתחא אין מקום לכנות את הזולת בישראל, בודאי לא שוטר ישראלי, בשם "נאצי" ו"זבל", הן בהקשר היהודי והן בהקשר האנושי הכללי של בין אדם לחברו". אותו ענין לא עסק בעוולה האזרחית של איסור לשון הרע ולא נראה כי ניתן לייחס לאותה אמירה כאילו קבעה הלכה רוחבית וגורפת בדבר משמעותם של גידופים בפן האזרחי בכלל או בנסיבות כאן, בפרט.

מרכז למקור * 008300

49. אף עניין מרכוס שונה מהעניין כאן הן נוכח אופי ההתבטאות ("זבל יהודי שמאחל מוות לחיילים שלנו") והן נוכח נסיבות הפרסום שהיה פרסום בפייסבוק.

50. אסכם אפוא, כי גידופים או מילות גנאי בהחלט יכולים להוות לשון הרע, הדבר תלוי בתוכנם של הדברים הנאמרים, בנסיבות הפרסום ובהקשרו וכל מקרה ונסיבותיו (וראו רע"א 2572/04 **רפאל פריג' נ' 'כל הזמן'** (16.6.2008): "כידוע, הקביעה כי פרסום מהווה הוצאת לשון הרע אינה נלמדת אך מן המילים הפוגעניות כעומדות לעצמן, בפני עצמן. היא נלמדת בראש ובראשונה ממכלול הנסיבות שסבבו את הפרסום. לא המילים לעצמן יוצרות את לשון הרע אלא הקונטקס והנסיבות, המעניקים למסכת העובדות את עוצמתה, את צבעיה, את טעמה וריחה" (פסקה 22)).

51. שני הפרסומים כאן, נוכח תכנם ונסיבות פרסומם, אינם עולים, לטעמי, לכדי לשון הרע על פי החוק.

52. לאור כל האמור, מצאתי לדחות את הערעור.

53. בהינתן דחייתה של הבקשה לצירוף ראיות והעובדה כי המערער אף עמד על הגשת סכומים, יישא המערער בהוצאות המשיב בסך של 15,000 ₪.

ניתן היום, י"ח אדר א' תשפ"ד, 27 פברואר 2024, בהעדר הצדדים.

יעל מושקוביץ, שופטת